

ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΛΑΡΝΑΚΑΣ

Ενώπιον: Χ.Μαλαχτού, Π.Ε.Δ.

Αγωγή αρ. 596/2014

Μεταξύ:

Μιχάλη Χριστοφόρου και Παρθενόνης Νεοφυτίδου
Χριστοφόρου από τη Λεμεσό, υπό την προσωπική τους
ιδιότητα και ως διαχειριστές της περιουσίας του
αποβιώσαντος Μιλτιάδη Χριστοφόρου τέως από τη Λεμεσό

Εναγόντων

και

Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας

Εναγομένου

**και ως τροποποιήθηκε δυνάμει διατάγματος του Δικαστηρίου
ημερ. 6.7.2016**

Μεταξύ:

1. Μιχάλη Χριστοφόρου και Παρθενόνης Νεοφυτίδου
Χριστοφόρου από τη Λεμεσό, υπό την προσωπική τους
ιδιότητα και ως διαχειριστές της περιουσίας του
αποβιώσαντος Μιλτιάδη Χριστοφόρου τέως από τη
Λεμεσό
2. Γεωργίας Χριστοφόρου, από τη Λεμεσό

Εναγόντων

και

Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας

Εναγομένου

Ημερ.: 1.12.2016

Για τους Ενάγοντες: κ.Α.Γλυκής για Ανδρέας Νεοκλέους & Σία ΔΕΠΕ

Για τον Εναγόμενο: κα Μ.Στυλιανού για τον Γενικό Εισαγγελέα

Α Π Ο Φ Α Σ Η

Α. Εισαγωγή – Επίδικα Θέματα

Ο Μιλτιάδης Χριστοφόρου, κληρωτός στην Εθνική Φρουρά υπηρετούσε ως ναύτης στη ναυτική βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» (ΝΒΕΦ) στο Μαρί της Επαρχίας Λάρνακας. Σκοτώθηκε την 11.7.2011 σε ώρα καθήκοντος. Ο θάνατος του προήλθε από έκρηξη εμπορευματοκιβωτίων που εμπεριείχαν εκρηκτικές ύλες.

Η αγωγή προωθείται από τον πατέρα και τη μητέρα του υπό την προσωπική τους ιδιότητα και ως διαχειριστές της περιουσίας του. Επίσης από την αδελφή του. Αυτή στρέφεται κατά της Δημοκρατίας και εγείρεται εναντίον του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας ως Εναγομένου δυνάμει του άρθρου 57 των **περί Δικαστηρίων Νόμων του 1960 έως (αρ.2) 2014**.

Κατά το ίδιο τραγικό περιστατικό σκοτώθηκε και ο δίδυμος αδελφός του Χρίστος. Αναφορικά με το θάνατο του Χρίστου καταχωρίστηκε η πανομοιότυπη αγωγή 597/2014 Ε.Δ. Λάρνακας.

Σε σχέση με το περιστατικό ασκήθηκε ποινική δίωξη εναντίον έξι προσώπων. Καταχωρίστηκε η ποινική υπόθεση αρ. 4904/2012

Κακουργιοδικείου Λάρνακας, που εκδικάστηκε και οδήγησε στην καταδίκη τεσσάρων από αυτούς, αξιωματούχων του Κράτους και άλλων. Η καταδικαστική Απόφαση του Κακουργιοδικείου εκδόθηκε την 9.7.2013 και έχει παρουσιαστεί ως τεκμήριο στην παρούσα αγωγή (Τεκμ.1).

Κατά την εμφάνιση της 29.9.2016 έγινε παραδεκτό ότι τα ευρήματα του Κακουργιοδικείου, όπως παρουσιάζονται στην Απόφαση του, αναφορικά με τις περιστάσεις της υπόθεσης, συνιστούν γεγονότα για την παρούσα αγωγή. Ετσι, όπως πιο κάτω εξηγείται, τεκμηριώνεται η ευθύνη της Δημοκρατίας για το θάνατο του Μιλτιάδη. Αλλωστε, έγινε παραδεκτό από τον Εναγόμενο ότι αναφορικά με το θάνατο του Μιλτιάδη υπάρχει εκ μέρους της Δημοκρατίας παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή που κατοχυρώνεται από το άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και του Αρθρου 7 του Συντάγματος. Φαίνεται πως εκ παραδρομής και μόνο δεν δηλώθηκε ρητά ότι η Δημοκρατία φέρει την πλήρη ευθύνη για το θάνατο του Μιλτιάδη.

Παρά την ουσιαστική αποδοχή της ευθύνης και τη ρητή παραδοχή παραβίασης του δικαιώματος του Μιλτιάδη στη ζωή, οι επιμέρους συνθήκες του περιστατικού έχουν σημασία εφόσον αξιώνονται παραδειγματικές και τιμωρητικές αποζημιώσεις και αποζημιώσεις για παραβίαση του Αρθρων 7 του Συντάγματος και του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ. Το ύψος αυτών των αποζημιώσεων παρέμεινε ουσιαστικά το μόνο επίδικο ζήτημα, αφού σε ότι άλλο δικαιούνται οι γονείς μόνο του Μιλτιάδη είναι στο ποσό των €17.085,90 δυνάμει του άρθρου 58 του **περί Αστικών Αδικημάτων Νόμου, Κεφ.148**, για απώλεια ή πένθος (bereavement) με νόμιμο τόκο από 11.7.2011.

Εφόσον δεν συμφωνήθηκε ποιο είναι το δίκαιο και εύλογο ποσό της αποζημίωσης για την παραβίαση αυτή, με τους δικηγόρους των Εναγόντων να εισηγούνται συγκεκριμένο ποσό και την εκπρόσωπο του Γενικού Εισαγγελέα να αφήνει το ζήτημα στην κρίση του Δικαστηρίου, η αναφορά στη σχετική νομολογία είναι επιβεβλημένη ώστε να διαφανούν οι παράμετροι που άπτονται των υποχρεώσεων του Κράτους και κατά συνέπεια του βαθμού της υπαιτιότητας του, ζήτημα που επηρεάζει το ύψος των αποζημιώσεων.

Στην παρ.8 της Εκθεσης Υπεράσπισης γίνεται αναφορά στην οικονομική βοήθεια που το Κράτος έχει παραχωρήσει προς την οικογένεια του αποβιώσαντα. Αναφέρεται ότι χορηγήθηκε κατά χάριν οικονομική βοήθεια €95.000. Σημειώνεται πως άλλες €95.000 είχαν χορηγηθεί για το θάνατο του αδελφού του. Προβάλλετο ο ισχυρισμός ότι το ποσό κάλυπτε πλήρως ή και υπερκάλυπτε το ποσό των αποζημιώσεων το οποίο νομιμοποιούνταν οι Ενάγοντες να απαιτούν και πως έτσι οι απαιτήσεις τους είχαν εξοφληθεί πλήρως. Περαιτέρω, ότι εμποδίζονταν να απαιτούν οποιεσδήποτε άλλες αποζημιώσεις. Η εκπρόσωπος του Γενικού Εισαγγελέα με δήλωση της κατά την 29.9.2016 συμφώνησε ότι τα ποσά αποτελούν χαριστικές πληρωμές και πως η υπεράσπιση δεν εμμένει στη θέση για συμψηφισμό με τα ποσά των αποζημιώσεων των Εναγόντων.

B. Παραβίαση του Αρθρου 7 του Συντάγματος και του αντίστοιχου άρθρου 2 της ΕΣΔΑ

Η εισχώρηση της ΕΣΔΑ στην Κυπριακή έννομη τάξη είναι διττή. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας κατοχυρώνει τα κυριότερα δικαιώματα που προστατεύει η ΕΣΔΑ στο Μέρος II (Άρθρα 6-35). Επιπλέον, όλη η Συνθήκη και το Πρώτο πρόσθετο Πρωτόκολλο

επικυρώθηκαν με τον **περί της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Κυρωτικό) Νόμο (Ν.39/1962)**, ο οποίος έχει δυνάμει του Αρθρου 169.3 του Συντάγματος αυξημένη ισχύ.

Το Άρθρο 7 του Συντάγματος είναι κατ' ουσία το ίδιο με το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ. Αναφορά θα γίνεται στο άρθρο 2 της ΕΣΔΑ αφού η αναφερόμενη νομολογία είναι του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ). Το άρθρο 2 προνοεί ότι:

«(1) Το δικαίωμα εκάστου προσώπου εις την ζωήν προστατεύεται υπό του νόμου. Εις ουδένα δύναται να επιβληθή εκ προθέσεως θάνατος, ή μη εις εκτέλεσιν θανατικής ποινής εκδιδομένης υπό Δικαστηρίου εν περιπτώσει αδικήματος τιμωρουμένου υπό του νόμου διά της ποινής ταύτης.

(2) Ο θάνατος δεν θεωρείται ως επιβαλλόμενος κατά παράβασιν του άρθρου τούτου εις ας περιπτώσεις θα επήρχετο συνεχεία χρήσεως βίας καταστάσεις απολύτως αναγκαίας:

- α) διά την υπεράσπισιν οιοδήποτε προσώπου κατά παρανόμου βίας.
- β) διά την πραγματοποιήσιν νομίμου συλλήψεως ή προς παρεμπόδισιν αποδράσεως προσώπου νομίμως κρατουμένου.
- γ) διά την καταστολήν, συμφώνως τω νόμω, στάσεως ή ανταρσίας.»

Στην απόφαση του ΕΔΑΔ στην **Oneryildiz v. Turkey** [2004] ECHR 657, (παρ.69) αναφέρεται ότι η ερμηνεία του άρθρου 2 καθοδηγείται από την ιδέα ότι το αντικείμενο και ο σκοπός της Σύμβασης ως εργαλείο για την προστασία των ανθρώπων απαιτεί ότι οι πρόνοιες του θα ερμηνεύονται και θα εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να καθιστούν τις ασφαλιστικές δικλείδες που εμπεριέχει, πρακτικές και αποτελεσματικές.

Αναφέρεται ακόμα (παρ.71) ότι το άρθρο 2 δεν αναφέρεται αποκλειστικά σε θανάτους που προέρχονται από τη χρήση βίας από αντιπροσώπους του Κράτους αλλά επίσης, στην πρώτη πρόταση της

πρώτης του παραγράφου εκθέτει ένα θετικό καθήκον στο Κράτος να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσει τις ζωές εκείνων που είναι εντός της δικαιοδοσίας του.

Αυτή η υποχρέωση πρέπει να ερμηνεύεται ότι ισχύει σε κάθε δραστηριότητα είτε δημόσια, είτε όχι, κατά την οποία το δικαίωμα της ζωής μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο, και κατά μείζονα λόγο, στην περίπτωση βιομηχανικών δραστηριοτήτων, οι οποίες εκ της φύσης τους είναι επικίνδυνες.

Το θετικό καθήκον λήψης όλων των κατάλληλων μέτρων για τη διασφάλιση της ζωής για σκοπούς του άρθρου 2, υπαγορεύει πάνω απ' όλα το πρωτογενές καθήκον στο Κράτος να εγκαθιδρύσει το νομικό και διοικητικό πλαίσιο που θα παρέχει αποτελεσματική αποτροπή έναντι απειλών στο δικαίωμα της ζωής (παρ.89).

Το καθήκον αυτό αναμφίβολα εφαρμόζεται στις περιπτώσεις επικίνδυνων δραστηριοτήτων, όπου, επιπλέον, επιμέρους έμφαση πρέπει να δίδεται στους κανονισμούς που αφορούν τα επιμέρους χαρακτηριστικά της υπόψη δραστηριότητας. Αυτοί πρέπει να καθορίζουν το ζήτημα της αδειοδότησης, της κατασκευής, λειτουργίας, ασφάλειας και επίβλεψης της δραστηριότητας και πρέπει να καθιστούν υποχρεωτικό για όλους όσους εμπλέκονται να λαμβάνουν πρακτικά μέτρα προς διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας των πολιτών των οποίων οι ζωές μπορεί να τεθούν σε κίνδυνο από τους εγγενείς κινδύνους. Σε κάθε περίπτωση, οι σχετικοί κανονισμοί πρέπει επίσης να προνοούν για τις κατάλληλες διαδικασίες, λαμβάνοντας υπόψη τα τεχνικά χαρακτηριστικά της υπόψη δραστηριότητας, προς διαπίστωση παραλείψεων στη διαδικασία και διαπραχθέντων λαθών από αυτούς που είναι υπεύθυνοι στα διάφορα επίπεδα (παρ.90).

Σημειώνεται (παρ.93) ότι στις περιπτώσεις ανθρωποκτονίας το άρθρο 2 ερμηνεύεται ώστε να υπαγορεύει υποχρέωση για διενέργεια επίσημης έρευνας. Τέτοια έρευνα δικαιολογείται όχι μόνο γιατί οι ισχυρισμοί συνήθως εγείρουν ζήτημα ποινικής ευθύνης αλλά επίσης γιατί συνήθως, στην πράξη, οι πραγματικές περιστάσεις του θανάτου είναι, ή μπορεί να είναι, κατά το πλείστον στη γνώση των κρατικών αξιωματούχων και Αρχών. Αυτό αναμφίβολα συμβαίνει σε σχέση με επικίνδυνες δραστηριότητες, όταν χάνονται ζωές ως αποτέλεσμα γεγονότων που συμβαίνουν κάτω από την ευθύνη των δημοσίων αρχών, οι οποίες συνήθως είναι οι μόνες που έχουν ικανοποιητική γνώση για να διακριβώσουν και τεκμηριώσουν τα περίπλοκα φαινόμενα τα οποία μπορεί να έχουν προκαλέσει τα συμβάντα.

Ό,που καταδεικνύεται ότι η αποδιδόμενη στους κρατικούς αξιωματούχους και όργανα αμέλεια εκτείνεται πέραν του λάθους κρίσης ή απερισκεψίας, υπό την έννοια ότι οι υπόψη αρχές κατανόησαν πλήρως τις πιθανές συνέπειες και παραγνωρίζοντας τις εξουσίες που είχαν, απέτυχαν να λάβουν τα μέτρα τα οποία ήταν αναγκαία και ικανοποιητικά για να άρουν τους εγγενείς κινδύνους μιας επικίνδυνης δραστηριότητας, το γεγονός ότι εκείνοι που ήσαν υπεύθυνοι για το ότι τέθηκαν σε κίνδυνο οι ζωές δεν έχουν κατηγορηθεί, μπορεί να συνιστά παραβίαση του άρθρου 2.

Ό,τι δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ότι υπαγορεύεται από το άρθρο 2, είναι ότι ο αιτητής έχει δικαίωμα στο να κατηγορηθούν τρίτα πρόσωπα για ποινικά αδικήματα και να τους επιβληθεί ποινή (παρ.96).

Στην απόφαση του ΕΔΑΔ στην **Budayeva and Others v. Russia** (Appl.nos.15339/2, 21166/2, 20058/02, 11673/02 και 15343/02, Judgment 20.3.2008) (παρ.135) γίνεται αναφορά στο «Margin of appreciation» που τα Κράτη απολαμβάνουν έτσι ώστε το βάρος που

εναποτίθεται στις αρχές του Κράτους να μην είναι δυσανάλογο και να λαμβάνονται υπόψη οι επιχειρησιακές επιλογές που πρέπει να κάμουν με αναφορά στις προτεραιότητες και τους διαθέσιμους πόρους. Σημειώνεται ότι ο παράγοντας αυτός έχει μεγαλύτερη βαρύτητα στο πεδίο των κρίσεων σε σχέση με μετεωρολογικά γεγονότα, που ως τέτοια είναι πέραν του ανθρώπινου ελέγχου, παρά στο πεδίο των επικίνδυνων δραστηριοτήτων που δημιουργεί ο άνθρωπος.

Το άρθρο 13 της Σύμβασης προνοεί ότι:

«Οιοσδήποτε του οποίου τα δικαιώματα ή ελευθερίες που προνοούνται στη Σύμβαση παραβιάζονται, θα πρέπει να έχει αποτελεσματική θεραπεία ενώπιον των εθνικών αρχών ανεξαρτήτως του ότι η παραβίαση έχει διαπραχθεί από πρόσωπα ενεργώντας υπό την επίσημη αρμοδιότητα τους.»

Στην **Oneryildiz** σημειώνεται (παρ.145) ότι το άρθρο 13 της Σύμβασης απαιτεί όπως το εγχώριο νομικό σύστημα καταστήσει διαθέσιμη αποτελεσματική θεραπεία καθιστώντας εφικτό για την αρμόδια εθνική αρχή να εξετάσει την ουσία ενός συζητήσιμου παραπόνου κάτω από τη Σύμβαση. Ο σκοπός του είναι να προνοήσει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα να μπορούν να εξασφαλίσουν την αρμόζουσα θεραπεία σε εθνικό επίπεδο για παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους δυνάμει της Σύμβασης χωρίς να πρέπει να κινήσουν τον διεθνή μηχανισμό υποβολής παραπόνου ενώπιον του ΕΔΑΔ (άρθρο 41).

Σημειώνεται (παρ.147) ότι όταν διαπιστώνονται παραβιάσεις δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από το άρθρο 2, χρηματικές και μη χρηματικές αποζημιώσεις (pecuniary and non-pecuniary damage) θα πρέπει, ως ζήτημα αρχής, να είναι δυνατές ως μέρος του εύρους των διαθέσιμων θεραπειών.

Αναφέρεται (παρ.148-9) ότι η αποτυχία του Κράτους να συμμορφωθεί με τις διαδικαστικές υποχρεώσεις κάτω από το άρθρο 2, έχει σημασία στον αντίκτυπο που έχει στη δυνατότητα της οικογένειας του αποβιώσαντα για να καταδείξει ευθύνη εκ μέρους των κρατικών αξιωματούχων ή άλλες πράξεις και παραλείψεις που συνιστούν την παραβίαση των δικαιωμάτων κάτω από το άρθρο 2 και την εξασφάλιση θεραπείας. Εάν οι Αρχές δεν προβούν στη διερεύνηση (ικανοποιώντας τις ελάχιστες προϋποθέσεις) των συνθηκών κάτω από τις οποίες απώλεσε τη ζωή του ο αποβιώσαντας, οι ενδιαφερόμενοι (οικογένεια ή άλλοι συγγενείς) μπορεί να μην έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν οιαδήποτε διαθέσιμη θεραπεία, δεδομένου ότι η απαραίτητη γνώση των επιμέρους γεγονότων βρίσκεται συνήθως στα χέρια των κρατικών αξιωματούχων και Αρχών μόνο.

Είναι έργο του Δικαστηρίου να καθορίσει κατά πόσο οι Ενάγουσες έχουν στην προώθηση των δικαιωμάτων τους εμποδιστεί συνεπεία του τρόπου με τον οποίο η Δημοκρατία έχει ανταποκριθεί στις διαδικαστικές της υποχρεώσεις κάτω από το άρθρο 2.

Γ. Οι ουσιαστικές υποχρεώσεις της Δημοκρατίας δυνάμει του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ

Τα ευρήματα του Κακουργιοδικείου ως προς τις περιστάσεις της υπόθεσης, τόσο τα προερχόμενα από την αξιολόγηση της ενώπιον του μαρτυρίας, όσο και τα κοινώς αποδεκτά γεγονότα κατά την ποινική δίκη που υιοθετήθηκαν από το Κακουργιοδικείο, συνιστούν παραδεκτά γεγονότα στην παρούσα αγωγή. Επί αυτών, το Κακουργιοδικείο εξήυρε ενόχους τους κατηγορούμενους που καταδίκασε.

Τα παραδεκτά αυτά γεγονότα στοιχειοθετούν, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, την υπαιτιότητα των καταδικασθέντων προσώπων για σκοπούς της παρούσας αγωγής.

Η αναφορά σε αυτά θα είναι όσο πιο συνοπτική γίνεται. Άλλωστε, για σκοπούς της παρούσας αγωγής προεξάρχει ότι ένας τόσο υψηλά ιστάμενος αξιωματούχος του Κράτους, όπως ο Υπουργός Αμυνας, καταδικάστηκε για ανθρωποκτονία σε σχέση με τους 13 θανάτους που επεσυνέβηκαν κατά την έκρηξη, περιλαμβανομένου και του θανάτου του Μιλτιάδη. Περαιτέρω, καταδικάστηκαν για την πρόκληση του θανάτου του Μιλτιάδη λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης πράξης ο ίδιος Υπουργός, ο Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, ο Αναπληρωτής Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και ο Διευθυντής της ΕΜΑΚ.

Είναι άνευ σημασίας για σκοπούς του επιμέρους ζητήματος να επιχειρείτο να διαπιστωθεί κατά πόσο από τα παραδεκτά γεγονότα, δηλαδή τα ευρήματα του Κακουργιοδικείου, θα μπορούσε να τεκμηριωθεί, στο παρόν στάδιο και επί του ισοζυγίου των πιθανοτήτων, υπαιτιότητα και άλλων προσώπων, είτε που ήταν κατηγορούμενοι στην ποινική δίκη είτε όχι.

Εφόσον όλοι οι καταδικασθέντες, οι υπόλοιποι κατηγορούμενοι και όσα άλλα πρόσωπα είχαν συμμετοχή στη διαχείριση των εμπορευματοκιβωτίων ή της κατάστασης μέχρι και τη φονική έκρηξη, ενεργούσαν ως αντιπρόσωποι του Κράτους, για τις πράξεις ή παραλείψεις όλων φέρει εκ προστήσεως αστική ευθύνη η Δημοκρατία.

Τα επίδικα εμπορευματοκιβώτια ήταν φορτωμένα σε πλοίο που κλήθηκε από τη Δημοκρατία να ελλιμενιστεί σε κυπριακό λιμάνι για έλεγχο. Επρόκειτο για 98 εμπορευματοκιβώτια εκ των οποίων τα 81

περιείχαν επικίνδυνο φορτίο. Επρόκειτο για πυρίτιδες διαφόρων τύπων και προωθητικά γεμίσματα όλμου βάρους 481 τόνων. Αυτό διαπιστώθηκε σε ελέγχους που ολοκληρώθηκαν την 9.2.2009 ενώ αυτά βρισκόνταν ακόμη στο πλοίο.

Την 12.2.2009 ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας έλαβε την απόφαση για εκφόρτωση των εμπορευματοκιβωτίων στην Κύπρο. Αυτά κατασχέθηκαν από τη Δημοκρατία την 13.2.2009 και εκφορτώθηκαν στην πλατεία του λιμένος της ΝΒΕΦ. Την 12.3.2009 μεταφέρθηκαν σε περιφραγμένο χώρο με βάση από μπετόν όπου και παρέμειναν μέχρι την έκρηξη της 11.7.2011. Ο χώρος είχε ετοιμαστεί γι' αυτό το σκοπό εντός της ΝΒΕΦ σε περιοχή που προοριζόταν για τις ανάγκες επέκτασης της Βάσης.

Αιτιώδη σχέση με τα επίδικα περιστατικά, την έκρηξη και το θάνατο του Μιλτιάδη, έχει ο τρόπος στοιβαξης του φορτίου. Τα εμπορευματοκιβώτια που περιείχαν πυρίτιδα τοποθετήθηκαν σε στοιβάδα, μοιάζοντας έτσι με μια «μικρή τριώροφη πολυκατοικία». Τοποθετήθηκαν με τέτοιο τρόπο ώστε οι πόρτες τους να μην είναι προσβάσιμες. Περιμετρικά της στοιβάδας τοποθετήθηκαν τα εμπορευματοκιβώτια που περιείχαν αδρανή υλικά ώστε να αποκλειστεί πλήρως η πρόσβαση ή η προσβολή των πυρομαχικών. Προς αποκλεισμό της πρόσβασης, ο χώρος είχε περιφραχθεί με τρεις σειρές από συρματομπλεγμα. Σε ύψωμα που δέσποζε των εμπορευματοκιβωτίων υπήρχε υπερυψωμένη σκοπιά η οποία επανδρωνόταν καθημερινά από το πρώτο μέχρι το τελευταίο φως της ημέρας, ενώ κατά τον υπόλοιπο χρόνο εκτελούνταν έφοδοι.

Τα εμπορευματοκιβώτια τοποθετήθηκαν συγκεντρωτικά το ένα πάνω στο άλλο και το ένα δίπλα από το άλλο. Οι πόρτες τους εφάπτονταν μεταξύ τους. Το φορτίο εναποτέθηκε χωρίς να ληφθεί

υπόψη το ζήτημα της επικινδυνότητας του. Τα πυρομαχικά παρέμειναν κλειστά εντός των εμπορευματοκιβωτίων σε ανοικτό χώρο, εκτεθειμένα κατά άμεσο τρόπο στην ηλιακή ακτινοβολία και τις καιρικές συνθήκες.

Ο τρόπος στοίβαξης τους παραβίαζε κατάφορα την Πάγια Διαταγή του ΓΕΕΦ 6-12/2007, σύμφωνα με την οποία τα πυρομαχικά πρέπει να φυλάσσονται σε αποθήκες που να απέχουν μεταξύ τους 60 έως 70 μέτρα και που να παρέχουν προστασία από υπερβολική θερμοκρασία ή υγρασία και συνθήκες καλού αερισμού. Στην έννοια της αποθήκης περιλαμβάνονται και τα εμπορευματοκιβώτια, όταν όμως χρησιμοποιούνται για την αποθήκευση πυρομαχικών αυτά πρέπει να τοποθετούνται σε χώρους σκιερούς. Συνίσταται η κατασκευή στεγάστρου ώστε η ακτινοβολία να μην έρχεται σε άμεση επαφή με την οροφή του εμπορευματοκιβωτίου προκειμένου να μην αυξάνεται υπερβολικά η θερμοκρασία στο εσωτερικό του. Κατά τους θερινούς μήνες, όταν η θερμοκρασία ανέρχεται σε υψηλά επίπεδα, τα πυρομαχικά πρέπει να καταβρέχονται και να αερίζονται. Με τον τρόπο που στοιβάχθηκαν τα εμπορευματοκιβώτια δεν υπήρχαν ανάμεσα τους διάδρομοι που θα επέτρεπαν τη διενέργεια των προβλεπομένων επιθεωρήσεων. Το γεγονός αυτό μεγιστοποίησε και την πιθανότητα του φαινομένου της εκ συμπαθείας έκρηξης. Τα εμπορευματοκιβώτια ευρίσκονταν εκτεθειμένα στις καιρικές και περιβαλλοντικές συνθήκες χωρίς να εξασφαλίζουν ικανοποιητικές συνθήκες θερμοκρασίας και υγρασίας. Σύμφωνα με συγκεκριμένο κανονισμό ο μέγιστος χρόνος αποθήκευσης σε εμπορευματοκιβώτια δεν πρέπει να υπερβαίνει το χρονικό διάστημα των 90 ημερών, και αυτό υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Στις 28.5.2009 ο Αρχηγός ΓΕΕΦ, που είχε στο μεταξύ αλλάξει, σε επιστολή του προς το Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Αμυνας

ανάφερνε ότι «Μεγάλο μέρος του φορτίου αποτελείται από διαφόρων ειδών πυρίτιδες των οποίων δεν γνωρίζουμε τη σύνθεση και την αντίδραση τους σε ψηλές θερμοκρασίες ή ενδεχόμενους κινδύνους αποσταθεροποίησης – αλλοίωσης ή και ανάφλεξης».

Τον Ιούνιο του 2009 εισήγηση για κατασκευή στεγάστρου δεν υλοποιήθηκε στη βάση ότι η αποθήκευση των εμπορευματοκιβωτίων στο χώρο που ευρίσκονταν ενδεχομένως να μη διαρκούσε επί μακρόν. Στις 6.8.2009 έγινε σύσκεψη στο Υπουργείο Εξωτερικών χωρίς όμως να αποφασιστεί οτιδήποτε για την περαιτέρω διαχείριση και τύχη του φορτίου. Αυτό θα παρέμενε υπό την επίβλεψη της Εθνικής Φρουράς (ΕΦ) και μέχρι τον Οκτώβριο του 2009 τα αρμόδια τμήματα και υπουργεία θα έπρεπε να ετοιμάσουν εισηγήσεις ως προς τον περαιτέρω χειρισμό του θέματος. Ο Αρχηγός ΓΕΕΦ με επιστολή του ημερ. 4.11.2009 προς το Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Αμυνας ανέφερε: «Επειδή το ΓΕΕΦ κρίνει το θέμα πολύ σοβαρό, παρακαλούμε για τις εκ νέου ενέργειες σας για τη λήψη τελικής απόφασης». Επιστολές του Υπουργείου Εξωτερικών ημερ. 31.12.2009 και 7.7.2010, που αποστάλησαν προς το Υπουργείο Αμυνας, ανέφεραν ότι δεν edικαιοδογείτο οποιαδήποτε αλλαγή στον τρόπο χειρισμού του θέματος γιατί οι πολιτικοί λόγοι που υφίσταντο και είχαν ληφθεί υπόψη στη σύσκεψη της 6.8.2009 εξακολουθούσαν να υφίστανται.

Η Δημοκρατία είχε την επιλογή να διαθέσει το φορτίο πωλώντας το, διαθέτοντας το προς τις ανάγκες της ΕΦ, ή καταστρέφοντας το ή μέρος του. Οι στρατιωτικοί είχαν τοποθετηθεί υπέρ της καταστροφής λόγω των κινδύνων που υπήρχαν με τις ψηλές θερμοκρασίες που αναπτύσσονταν μέσα στα εμπορευματοκιβώτια το καλοκαίρι και η ΕΦ είχε την τεχνογνωσία και τα μέσα για να προχωρήσει στην καταστροφή της πυρίτιδας εφόσον λαμβανόταν η αναγκαία πολιτική απόφαση.

Την 7.2.2011 πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στο Υπουργείο Αμυνας στην οποία μεταξύ άλλων υπηρεσιακών παραγόντων παρόντες ήταν και οι Υπουργοί Εξωτερικών και Αμυνας. Ο ίδιος ο Υπουργός Αμυνας είχε αναφέρει ότι εγείρονταν σοβαρά θέματα ασφάλειας για το προσωπικό που φρουρούσε τα εμπορευματοκιβώτια, λόγω της αποσταθεροποιητικής φύσης του μεγαλύτερου μέρους του φορτίου, που αποτελείτο από πυρίτιδες διαφόρων ειδών, ιδιαίτερα σε υψηλές θερμοκρασίες και σε υγρασία κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Στη σύσκεψη αυτή στρατιωτικός ενημέρωσε ότι το κυριότερο πρόβλημα επικεντρωνόταν στην πυρίτιδα που εμπεριέχει σταθεροποιητή. Η σύνθεση του σταθεροποιητή, σύμφωνα με τις εργαστηριακές προδιαγραφές, αλλοιωνόταν με το χρόνο και με την επίδραση των μεταβαλλόμενων καιρικών συνθηκών. Όπως ανέφερε, υφίστατο ο κίνδυνος να αλλοιωθεί το μίγμα της πυρίτιδας αντιδρώντας με ανάφλεξη ή ακόμα και με έκρηξη.

Το Καλοκαίρι του 2011 ήταν το τρίτο κατά σειρά καλοκαίρι που τα εμπορευματοκιβώτια παρέμεναν στην ΝΒΕΦ. Την 4.7.2011 το πρώι διαπιστώθηκε ότι ένα από τα εμπορευματοκιβώτια είχε «φουσκώσει». Επρόκειτο για εμπορευματοκιβώτιο το περιεχόμενο του οποίου ήταν πυρίτιδα. Ενημερώθηκε η ηγεσία της ΕΦ και ακολούθησε την 5.7.2011 σύσκεψη στο γραφείο του Υπουργού Αμυνας και την επομένη έγινε επιτόπου εξέταση από στρατιωτικούς και άλλους παράγοντες. Σε έκθεση που ετοιμάστηκε καταγραφόταν ότι κατά την επιτόπου εξέταση η ομάδα των εξεταστών είχε διαπιστώσει ότι:

«α. Εντός του εμπορευματοκιβωτίου υπήρξε αυτανάφλεξη υλικών, δημιουργήθηκε έκρηξη και τα αέρια εκτονώθηκαν τόσο από το εμπρόσθιο μέρος με την βίαιη παραβίαση των θυρών όσο και στο πίσω μέρος με διάρρηξη της λαμαρίνας.»

Β. Δεν καταστράφηκε από την φωτιά και την έκρηξη το σύνολο του φορτίου.

γ. Οι θερμοκρασίες που αναπτύσσονται εντός των εμπορευματοκιβωτίων είναι ΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΚΕΣ για φύλαξη πυρίτιδων.

δ. Οι ζημιές που υπήρξαν ήταν οι μικρότερες που μπορούσαν να δημιουργηθούν και αυτό περισσότερο βασίστηκε σε θέμα τύχης.

ε. Οι αποθηκευμένες πυρίτιδες αναμφίβολα έχουν αλλοιωθεί και αποσταθεροποιηθεί.

στ. Η έκρηξη ήταν αρκετά ισχυρή διότι το εμπορευματοκιβώτιο βάρους 10,5 τόνων μετακινήθηκε περίπου 30cm από την αρχική του θέση σε 2 κατευθύνσεις.»

Οι εισηγήσεις της ομάδας ήταν για τη λήψη των εξής μέτρων:

«α. Άμεση τοποθέτηση συστήματος συνεχούς κατάβρεξης με θαλασσινό νερό της στοιβάδας με τα εμπορευματοκιβώτια (υπάρχει υποδομή) με σκοπό τη μείωση της θερμοκρασίας εντός αυτών.

β. Άμεση μετακίνηση του εκραγέντος εμπορευματοκιβωτίου με σκοπό τον περαιτέρω έλεγχο αυτού.

γ. Λήψη πολιτικής απόφασης για έναρξη καταστροφής, με μέριμνα της ΕΦ, των πυρίτιδων σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία από τον ΟΑΣΕ (OSCE).

δ. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η λήψη άμεσης απόφασης για έναρξη καταστροφής τα εμπορευματοκιβώτια που περιέχουν πυρίτιδες (σύνολο 81) να εκκενωθούν και οι πυρίτιδες να στοιβαχθούν σε υπόστεγα ή αποθήκες για να μην υπάρχουν υψηλές θερμοκρασίες.

ε. Όλες οι εργασίες που αφορούν την τοποθέτηση των συστημάτων κατάβρεξης και τη μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου πρέπει να γίνονται τις πρώτες πρωινές ώρες (0530- 0700) για προστασία του προσωπικού.

στ. Η περιοχή πέριξ της στοιβάδας πρέπει να καθαρισθεί από τα χόρτα για αποφυγή κινδύνου πυρκαγιάς.»

Η Εκθεση διαβιβάστηκε στην ηγεσία της ΕΦ όμως δεν προωθήθηκε στο Υπουργείο Αμυνας. Δεν λήφθηκε κανένα μέτρο μέχρι και την 11.7.2011.

Την 11.7.2011 περί την 03:45 ακούστηκε έκρηξη και μετά 5 λεπτά δεύτερη. Την 03:55 ήταν ορατές δύο εστίες φωτιάς, μια σε ένα εμπορευματοκιβώτιο και μια σε χόρτα κοντά στη στοιβάδα. Το εμπορευματοκιβώτιο που καιγόταν ήταν εκείνο το οποίο είχε «φουσκώσει» την 4.7.2011. Η Πυροσβεστική Υπηρεσία έφτασε στο χώρο η ώρα 04:42 με δύο πυροσβεστικά οχήματα. Ακολούθησε σταδιακή κορύφωση της πυρκαγιάς. Επρόκειτο για τεράστια φωτιά. Τον χώρο όπου βρίσκονταν τα εμπορευματοκιβώτια προσέγγισαν τόσο πυροσβέστες όσο και στρατιωτικοί, στελέχη και κληρωτοί, που υπηρετούσαν στη ΝΒΕΦ όπως και ο Διοικητής του Ναυτικού και ο Διοικητής της Βάσης που είχαν ειδοποιηθεί και μεταβεί εσπευσμένα στο χώρο. Στην κατάσταση που επικρατούσε δεν ήταν ορθό να προσεγγιστούν τα εμπορευματοκιβώτια, ούτε να γίνει προσπάθεια κατάσβεσης της φωτιάς. Θα έπρεπε να εκκενωθεί η περιοχή. Η ώρα 05:47 – 05:48 έγινε η έκρηξη. Σκοτώθηκαν 13 πρόσωπα μεταξύ των οποίων και ο Μιλτιάδης.

Η πυρίτιδα αποτελείται κυρίως από νιτρογλυκερίνη ή και νιτροβάμβακα τα οποία είναι εκρηκτικές ύλες. Κατά τη διάσπαση της πυρίτιδας παράγονται καινούργιες ουσίες που την καθιστούν επικίνδυνη για έκρηξη. Για να προστατεύεται η πυρίτιδα από πιθανή έκρηξη προστίθεται σε αυτή διφαινυλαμίνη ως σταθεροποιητής ούτως ώστε να δεσμεύει τις ουσίες που παράγονται από τη διάσπαση της. Με το να δεσμεύει τις ουσίες αυτές η δράση της διφαινυλαμίνης μειώνεται. Γι' αυτό και πρέπει να γίνεται συνεχής παρακολούθηση του επιπέδου της διφαινυλαμίνης στην πυρίτιδα. Ο χρόνος μείωσης της δράσης της διφαινυλαμίνης εξαρτάται από διάφορους παράγοντες και έχει άμεση σχέση με τον τρόπο φύλαξης της πυρίτιδας. Η πυρίτιδα δεν πρέπει να φυλάσσεται στον ήλιο ούτε σε ψηλές θερμοκρασίες γιατί επιταχύνεται η μείωση του σταθεροποιητή.

Το Μάρτιο του 2011 είχαν ληφθεί δείγματα της επίδικης πυρίτιδας με σκοπό να αποσταλούν στην Ελλάδα για αναλύσεις. Για λόγους που εξηγούνται δεν αποστάληκαν. Τα αποτελέσματα των αναλύσεων τους, μετά τη φονική έκρηξη, κατέδειξαν ότι μέρος από τα δείγματα είχαν υποστεί μεγάλη μείωση του σταθεροποιητή. Δεν επιμαρτυρούσαν άμεσο κίνδυνο αλλά πλησίαζαν τα επικίνδυνα επίπεδα. Τα υπόλοιπα δείγματα δείκνυαν πυρίτιδα ασφαλή για φύλαξη μέχρι τον επόμενο έλεγχο αλλά δεν απείχαν πολύ από τα επίπεδα των πρώτων. Εφόσον τα δείγματα είχαν ληφθεί τον Μάρτιο του 2011 ο χώρος φύλαξης τους δεν ήταν πλέον τα εμπορευματοκιβώτια στη ΝΒΕΦ όπου οι καιρικές συνθήκες σίγουρα θα επιτάχυναν ακόμη περισσότερο τη μείωση του σταθεροποιητή.

Μια εκρηκτική ύλη χαμηλής ισχύος, όπως η πυρίτιδα, εάν αφεθεί ελεύθερη και ανάψει, θα κατακαεί και δεν θα υπάρξει έκρηξη. Εάν, όμως, μια μεγάλη ποσότητα εκρηκτικής ύλης χαμηλής ισχύος κλειστεί σε μέρος ερμητικά κλειστό, τότε με την αποσύνθεση της θα δημιουργηθούν μεγάλοι όγκοι αερίων οι οποίοι θα προκαλέσουν μεγάλες πιέσεις εντός του εσωτερικού και κατά την εκτόνωση θα δημιουργηθεί έκρηξη μεγάλης ισχύος. Αυτό θα μπορούσε να ήταν το αποτέλεσμα αυτανάφλεξης της πυρίτιδας λόγω αποσταθεροποίησης της και βίαιης, ακολούθως, εκτόνωσης των αερίων.

Η κατάληξη ήταν ότι:

«Τα αίτια δημιουργίας της εστίας φωτιάς μέσα στο container ήταν η αλλοίωση, αποσταθεροποίηση και αποσύνθεση των πυρίτιδων εντός των containers που είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ποσότητας πτητικών αερίων που συνεχώς αυξανόταν. Σταδιακά λόγω αύξησης της θερμοκρασίας αυξήθηκε και η πίεση εντός του container με αποτέλεσμα τόσο τη διόγκωση των τοιχωμάτων όσο και την έναρξη της καύσης με την επίτευξη της θερμοκρασίας ανάφλεξης (αυτανάφλεξης) των εν λόγω αερίων. Στη συνέχεια λόγω ανάπτυξης υψηλών θερμοκρασιών στον περιβάλλοντα χώρο ξεκίνησε και επιταχύνθηκε η αποσύνθεση και εν συνεχεία αυτανάφλεξη των πυρίτιδων και στα υπόλοιπα containers.»

Το φορτίο είχε εκφορτωθεί στην Κύπρο χωρίς απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου το οποίο σύμφωνα με το Σύνταγμα είναι το όργανο που ασκεί την εκτελεστική εξουσία επί όλων των θεμάτων εξαιρουμένων των αρμοδιοτήτων που ρητά διαφυλάσσονται υπέρ του Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας. Η απόφαση του Προέδρου της Δημοκρατίας για την εκφόρτωση του φορτίου ούτε εκ των υστέρων τέθηκε ενώπιον του Υπουργικού Συμβουλίου προς έγκριση. Το ζήτημα ουδέποτε συζητήθηκε ενώπιον του Υπουργικού Συμβουλίου που ήταν το αρμόδιο σώμα. Πέραν του ζητήματος τάξης υφίστατο και πρακτική σημασία. Εάν το ζήτημα ετίθετο ενώπιον του Υπουργικού Συμβουλίου είτε προς λήψη απόφασης είτε προς έγκριση της απόφασης του Προέδρου της Δημοκρατίας, το πρόβλημα θα καθίστατο πρόβλημα συνολικής διαχείρισης από τους έχοντες την εκτελεστική εξουσία και θα προσφερόταν έτσι η ευκαιρία να συζητηθούν όλες οι πτυχές, να ακουστούν απόψεις, προβληματισμοί, ανησυχίες και προτάσεις.

Για τον τότε Υπουργό Αμυνας το Κακουργιοδικείο είχε αποφανθεί, και είναι ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου παραδεκτό γεγονός, ότι αυτός είχε τον έλεγχο του φορτίου και τελούσε σε σχέση εγγύτητας με τα πρόσωπα που ήταν ευλόγως προβλεπτό να υποστούν βλάβη από το συγκεκριμένο κίνδυνο. Το φορτίο είχε παραληφθεί εν γνώσει του από το Υπουργείο του προς φύλαξη και τοποθετήθηκε σε χώρο της ΕΦ επί της οποίας είχε εποπτεία. Είχε την εξουσία να ελέγξει τον τρόπο αποθήκευσης και να παρέμβει μετά που του τέθηκε το ζήτημα των κινδύνων από την παρατεταμένη φύλαξη του σε υπαίθρια στοιβάδα. Είχε την εξουσία να διατάξει τη λήψη μέτρων οποτεδήποτε και ιδιαίτερα όταν κατέστη σαφές ότι οι «πολιτικοί λόγοι» διαιώνιζαν το πρόβλημα, ακόμα πιο ιδιαίτερα όταν ενημερώθηκε για το ενδεχόμενο έκρηξης και όλως ιδιαίτέρως όταν ενημερώθηκε για το συμβάν της 4.7.2011,

οπότεν και ο ίδιος ανέλαβε την ευθύνη χειρισμού του προβλήματος και την ευθύνη λήψης αποφάσεων για την αντιμετώπιση του. Ο Υπουργός Αμυνας είχε καθήκον ενεργείας μεταξύ άλλων και έναντι του προσωπικού της Βάσης, μεταξύ των οποίων και ο Μιλτιάδης, και γενικά έναντι οποιουδήποτε ήταν ευλόγως προβλεπτό ότι θα μπορούσε να επηρεαστεί από την παράλειψη του.

Ο Υπουργός Άμυνας απέτυχε να λάβει τα απαιτούμενα μέτρα για την άρση του κινδύνου παραλείποντας να μεριμνήσει ώστε να εφαρμοστούν οι πάγιες διαταγές και οι στοιχειώδεις κανόνες ασφαλείας ή να ληφθούν οποιαδήποτε άλλα πρόσφορα μέτρα όπως η κατασκευή οτεγάστρου. Μετά το συμβάν της 4.7.2011 το καθήκον του έγινε ακόμα πιο βαρύν, όμως, ούτε τότε έδρασε αποτελεσματικά. Παρέλειψε να διατάξει την άμεση απομάκρυνση του συγκεκριμένου εμπορευματοκιβωτίου και τη συνεχή κατάβρεξη όλων.

Ο Υπουργός Άμυνας είχε αντίληψη του κινδύνου έκρηξης και του κινδύνου μαζικού θανάτου. Εάν μεριμνούσε ώστε να εφαρμοστούν οι πάγιες διαταγές και οι στοιχειώδεις κανόνες ασφάλειας θα ήταν βέβαιο ότι δεν θα επερχόταν η έκρηξη και το θανατηφόρο αποτέλεσμα εφόσον θα είχε αναιρεθεί αυτός τούτος ο κίνδυνος. Το ίδιο ισχύει και για την επιμέρους παράλειψη του να δώσει μετά τις 5.7.2011 οδηγίες για μετακίνηση του συγκεκριμένου εμπορευματοκιβωτίου και κατάβρεξη όλων. Η τελική διαπίστωση του Κακουργιοδικείου ήταν ότι από 7.2.2011 ο Υπουργός Αμυνας είχε ήδη γνώση κινδύνου έκρηξης και πραγματικού κινδύνου θανάτου, όμως παρέλειψε να λάβει μέτρα προς αποτροπή της έκρηξης.

Οι άλλοι κατηγορούμενοι που καταδικάστηκαν, ο Διευθυντής και Αναπληρωτής Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και ο Διευθυντής της ΕΜΑΚ γνώριζαν ότι εφόσον δεν ενημέρωσαν το

προσωπικό και δεν έδωσαν οδηγίες για τον τρόπο αντιμετώπισης τυχόν επεισοδίου, οι πυροσβέστες που θα ανταποκρίνονταν σε ενδεχόμενο επεισόδιο δεν θα είχαν υπόψη τους συγκεκριμένο σχέδιο δράσης, αλλά ο επικεφαλής τους θα ήταν αναγκασμένος, χωρίς μάλιστα οποιαδήποτε εκ των προτέρων ενημέρωση, να λάβει πληροφορίες επιτόπου και κυρίως να λάβει αποφάσεις υπό τις αγωνιώδεις συνθήκες ενός πρωτοφανούς, ως προς τη φύση και την έκταση του, επεισοδίου έχοντας να αντιμετωπίσει δυσχερή διλήμματα.

Η τελική διαπίστωση του Κακουργιοδικείου αναφορικά με αυτούς τους κατηγορούμενους ήταν ότι την περίοδο 8 – 11.7.2011 παρέλειψαν να ενημερώσουν τα μέλη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για τον κίνδυνο έκρηξης των εμπορευματοκιβωτίων και παρέλειψαν να δώσουν οδηγίες απομάκρυνσης.

Η Πυροσβεστική Υπηρεσία είχε τη νομική, διοικητική και τεχνική ευθύνη για την αντιμετώπιση της πυρκαγιάς. Στην προκειμένη περίπτωση το ορθό δεν ήταν η κατάσβεση αλλά η εκκένωση της περιοχής.

Δεν είχε γίνει καμιά προεργασία προς αντιμετώπιση ενδεχόμενης κρίσης. Το Συμβούλιο Κρίσεων της ΕΦ ουδέποτε επελήφθη του θέματος, ούτε με άλλο τρόπο εξετάστηκε το πρόβλημα με σοβαρότητα ώστε να υπάρχουν σχέδια αντίδρασης παρά τις ανησυχίες που εξέφραζε η ΕΦ και παρά την κραυγαλέα προειδοποίηση στις 4.7.2011. Ακόμα και κατά την κορύφωση της κρίσης και ενώ ο Διοικητής της Βάσης βρισκόταν σε επαφή με τον Αρχηγό ΓΕΕΦ, δεν έλαβε διαταγές ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης της κατάστασης.

Προκύπτει κατά τρόπο αδιαμφισβήτητο και κατηγορηματικό ότι η Δημοκρατία έχει παραβιάσει κατάφορα την υποχρέωση της, κάτω από

το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ, να προστατέψει τη ζωή του αποβιώσαντα Μιλτιάδη Χριστοφόρου και ορθά η Δημοκρατία αποδέχθηκε το γεγονός.

Η Δημοκρατία έχοντας στην κατοχή της ένα φορτίο επικίνδυνο προέβηκε στη φύλαξη του κατά τρόπο ακατάλληλο που επαύξησε την επικινδυνότητα του. Ο τρόπος φύλαξης του ήταν ουσιαστικό στοιχείο που με την πάροδο του χρόνου αύξανε ακόμα περισσότερο την επικινδυνότητα του φορτίου. Η Δημοκρατία γνώριζε εξυπαρχής για την επικινδυνότητα του φορτίου και από καιρού εις καιρό για την αυξανόμενη επικινδυνότητα του. Για περίοδο 29 μηνών επέτρεπε την αποθήκευση του φορτίου κατά παράβαση των σχετικών κανονισμών και δεν έλαβε τα απαραίτητα, ούτε καν τα στοιχειώδη και κατ' ελάχιστο μέτρα για να προστατεύσει τις ζωές των προσώπων που μπορούσε να τεθούν σε κίνδυνο από το φορτίο. Μεταξύ αυτών των προσώπων ήταν και ο αποβιώσας Μιλτιάδης Χριστοφόρου που, ως κληρωτός που υπηρετούσε στη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης μπορούσε να κληθεί και κλήθηκε στο χώρο για να αντιμετωπίσει περιστατικό σε σχέση με τα εμπορευματοκιβώτια. Η αμέλεια της Δημοκρατίας, μέσω των αξιωματούχων και αντιπροσώπων της, υπήρξε εγκληματική, εξ ου και η καταδίκη τέτοιων προσώπων από το Κακουργιοδικείο, περιλαμβανομένης και της καταδίκης του Υπουργού Αμυνας για ανθρωποκτονία.

Δ. Οι διαδικαστικές υποχρεώσεις της Δημοκρατίας δυνάμει του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ

Η Δημοκρατία προσήγαγε ενώπιον της δικαιοσύνης έξι πρόσωπα που κατά τον χρόνο που διαδραματίστηκαν τα ουσιώδη γεγονότα είχαν

την ιδιότητα που αναφέρεται για τον καθένα. Τα πρόσωπα που κατηγορήθηκαν ήταν:

1. Μάρκος Κυπριανού, Υπουργός Εξωτερικών
2. Κώστας Παπακώστας, Υπουργός Αμυνας
3. Σάββας Αργυρού, Υπαρχηγός της Εθνικής Φρουράς
4. Ανδρέας Νικολάου, Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας
5. Χαράλαμπος Χαραλάμπος, Αναπληρωτής Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας
6. Ανδρέας Λοιζίδης, Διευθυντής της ΕΜΑΚ

Όλοι αντιμετώπιζαν κατηγορίες για ανθρωποκτονία όσο και για πρόκληση θανάτου λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης πράξης κατά παράβαση των άρθρων 205 και 210, αντίστοιχα, του Ποινικού Κώδικα, Κεφ. 154 για πράξεις ή παραλείψεις στα πλαίσια της άσκησης των καθηκόντων τους και υπό την ιδιότητα τους που περιγράφηκε.

Οι κατηγορούμενοι δικάστηκαν από το Κακουργιοδικείο Λάρνακας το οποίο εξέδωσε την Απόφαση της 9.7.2013 στην οποία γίνεται αναφορά πιο πάνω. Οι κατηγορούμενοι 1 και 3 αθώωθηκαν και απαλλάχτηκαν από όλες τις κατηγορίες που αντιμετώπιζαν. Ο κατηγορούμενος 2 καταδικάστηκε τόσο για ανθρωποκτονία όσο και για πρόκληση θανάτου λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης πράξης. Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 καταδικάστηκαν για πρόκληση θανάτου λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης πράξης. Σε όλους τους κατηγορούμενους που καταδικάστηκαν επιβλήθηκαν ποινές άμεσης φυλάκισης με μεγαλύτερη αυτή των 5 χρόνων που επιβλήθηκε στον κατηγορούμενο 2 για το αδίκημα της ανθρωποκτονίας.

Ως αποτέλεσμα της διερεύνησης των συνθηκών της τραγωδίας της 11.7.2011, της ποινικής δίωξης έξι προσώπων, της δίκης ενώπιον του Κακουργιοδικείου και της Απόφασης που εκδόθηκε, αλλά και της προσέγγισης της Δημοκρατίας στην αξίωση των Εναγόντων και του χειρισμού της Υπεράσπισης εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα, η πλευρά των Εναγόντων έκλεισε την υπόθεση της κρίνοντας, και ορθά, ότι δεν ήταν αναγκαίο, ούτε καν χρήσιμο, να καλέσει οιοδήποτε μάρτυρα που θα μπορούσε να δώσει μαρτυρία για τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες έγινε η φονική έκρηξη ή και τι είχε προηγηθεί.

Το αποτέλεσμα, ότι δηλαδή οι Ενάγοντες έχουν με τη μεγαλύτερη ευκολία καταδείξει παράβαση των ουσιαστικών υποχρεώσεων της Δημοκρατίας κάτω από το άρθρο 2 της Σύμβασης σε σχέση με το θάνατο του Μιλτιάδη, επιβεβαιώνει ότι τα όποια τυχόν κενά ή παραλείψεις της Δημοκρατίας δεν είχαν ζημιογόνο αντίκτυπο στην προώθηση των αξιώσεων των Εναγόντων.

Είναι, συνεπώς, η κατάληξη του Δικαστηρίου ότι τα όποια τυχόν κενά ή παραλείψεις της Δημοκρατίας δεν είχαν ζημιογόνο αντίκτυπο στην προώθηση των αξιώσεων των Εναγουσών.

Ε. Οι μη χρηματικές αποζημιώσεις – Τιμωρητικές ή και Παραδειγματικές Αποζημιώσεις

Αιτητής στην **Oneryildiz** ήταν ο επικεφαλής μιας οικογένειας που διέμενε σε παραγκούπολη δίπλα σε δημοτικό σκουπιδότοπο στην Κωνσταντινούπολη. Σύμφωνα με έκθεση εμπειρογνομόνων που έγινε το 1991, ο σκουπιδότοπος λειτουργούσε κατά παράβαση των σχετικών κανονισμών και ήταν επικίνδυνος για την υγεία. Τον Απρίλιο του 1993

επεσυνέβηκε έκρηξη μεθανίου στον σκουπιδότοπο που προκάλεσε κατολισθήσεις που καταπλάκωσαν δέκα παράγκες που χρησιμοποιούνταν ως κατοικίες μεταξύ των οποίων και την παράγκα στην οποία διέμενε η οικογένεια του αιτητή. 39 πρόσωπα έχασαν τη ζωή τους μεταξύ των οποίων η σύζυγος και μια άλλη συμβία του αιτητή και επτά από τα δέκα παιδιά του.

Την τραγωδία ακολούθησε έρευνα και δύο δήμαρχοι αντιμετώπισαν κατηγορίες για αμέλεια κατά την διεκπεραίωση των καθηκόντων τους. Όπως διαπίστωσε το ΕΔΑΔ, δεν διώχθηκαν ποινικά στη βάση σοβαρότερων άλλων ποινικών αδικημάτων που προνοούνταν στον τουρκικό ποινικό κώδικα και είχαν εφαρμογή στα περιστατικά της υπόθεσης. Ήταν η περαιτέρω διαπίστωση του ΕΔΑΔ ότι οι τουρκικές αρχές, σε διάφορα επίπεδα, γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι υφίστατο πραγματικός και άμεσος κίνδυνος στη ζωή και την υγεία των ανθρώπων που ζούσαν κοντά στο σκουπιδότοπο, αλλά, είτε απέτυχαν να λάβουν την απαιτούμενη δράση ή ακόμα αντιτέθηκαν στην υιοθέτηση των αναγκαίων επειγόντων μέτρων.

Επιδικάστηκαν υπέρ του αιτητή χρηματικές αποζημιώσεις που περιελάμβαναν αποζημίωση για απώλεια πηγής εισοδήματος. Το επιμέρους αυτό κεφάλαιο των αποζημιώσεων προσομοιάζει με την απώλεια εξάρτησης που διεκδικείται στην παρούσα αγωγή. Επιδικάστηκαν ακόμα μη χρηματικές αποζημιώσεις για όσα υπέφερε ο αιτητής ως αποτέλεσμα των παραβιάσεων του άρθρου 2 της Σύμβασης που διαπιστώθηκαν. Αναφέρεται ότι το Δικαστήριο προβαίνοντας σε δίκαιο καθορισμό (equitable assessment) έλαβε υπόψη τις επιμέρους περιστάσεις της υπόθεσης, περιλαμβανομένης της οδύνης των τριών παιδιών του αιτητή που επιβίωσαν. Επιδικάστηκαν €33.750 για τον

αιτητή και κάθε ένα από τα τρία παιδιά του, στο σύνολο €135.000 ως μη χρηματικές αποζημιώσεις.

Στην **Kontrova v. Slovakia** (Appl.no.7510/04, Judgment 31.5.2007) η αιτήτρια είχε καταγγείλει στις αστυνομικές αρχές της Σλοβακίας όπου διέμενε το σύζυγο της. Η καταγγελία αφορούσε στο γεγονός ότι ο τελευταίος είχε οπλιστεί και απειλούσε να σκοτώσει τα δύο παιδιά τους και τον εαυτό του. Τέσσερις ημέρες μετά πραγματοποίησε την απειλή του. Το ΕΔΑΔ κατέληξε ότι η Σλοβακία είχε ευθύνη κάτω από το άρθρο 2 της Σύμβασης για την αποτυχία της (των αστυνομικών της αρχών) να παρέμβει και να εξασφαλίσει τις ζωές των παιδιών της αιτήτριας. Επιδικάστηκε προς όφελος της αιτήτριας, ως μη χρηματικές αποζημιώσεις, το ποσό των €25.000.

Η **Dink v. Turkey** (Appl.no.2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 και 7124/09, Judgment 14.9.2010) αφορούσε τη δολοφονία στην Τουρκία τούρκου δημοσιογράφου από εξτρεμιστικά στοιχεία. Το ΕΔΑΔ κατέληξε ότι η Τουρκία απέτυχε στην υποχρέωση της να προστατέψει τη ζωή του δημοσιογράφου. Οι τουρκικές δυνάμεις ασφαλείας γνώριζαν για την έντονη εχθρότητα προς το δημοσιογράφο στους εθνικιστικούς κύκλους. Η αστυνομία είχε πληροφορίες για την πιθανότητα απόπειρας εξόντωσης του ακόμα και για την ταυτότητα των υπόπτων υποκινητών. Ο κίνδυνος δολοφονίας ήταν πραγματικός και επικείμενος. Επιδικάστηκε προς όφελος της συζύγου και των τριών παιδιών του δημοσιογράφου ως μη χρηματικές αποζημιώσεις το συνολικό ποσό των €100.000 και προς όφελος του αδερφού του ποσό €5.000.

Στην **Ilbeyi Kemaloglu and Meriye Kemaloglu v. Turkey** (Appl.no.19986/06, Judgment 10.4.2012) ο επτάχρονος γιός των αιτητών είχε βρεθεί νεκρός, παγωμένος από το κρύο κοντά σε ποτάμι

στη διαδρομή που επιχειρήσε να κάμει πεζός από το σχολείο του στο σπίτι. Οι μαθητές είχαν αφεθεί να σχολάσουν πριν την κανονική ώρα και το δημοτικό λεωφορείο που χρησιμοποιούσε ο επτάχρονος δεν είχε ειδοποιηθεί για το γεγονός ότι το σχολείο είχε κλείσει πιο νωρίς. Το ΕΔΑΔ διαπίστωσε παραβίαση της θετικής υποχρέωσης του Κράτους κάτω από το άρθρο 2 της Σύμβασης, να προστατέψει τη ζωή του επτάχρονου. Επιδικάστηκε προς όφελος των αιτητών ως μη χρηματικές αποζημιώσεις το συνολικό ποσό των €50.000.

Στην **Budayeva** ο σύζυγος της αιτήτριας είχε σκοτωθεί ενώ βρισκόταν εντός της κατοικίας τους που κατέπεσε και τον καταπλάκωσε αφού κτυπήθηκε από κατολίσθηση λάσπης. Το ΕΔΑΔ κατέληξε ότι δεν υφίστατο δικαιολογία για την παράλειψη των αρχών να θέσουν σε εφαρμογή σχέδια διαμόρφωσης του εδάφους και πολιτικές για αντιμετώπιση κρίσεων σε μια επικίνδυνη περιοχή αναφορικά με την έκθεση των κατοίκων σε προβλεπτό θανάσιμο κίνδυνο. Οι διοικητικές παραλείψεις επηρέασαν αρνητικά την εφαρμογή σχεδίων και συνδέθηκαν αιτιολογικά με το θάνατο του συζύγου της αιτήτριας. Κρίθηκε ότι το Κράτος είχε αποτύχει να εκτελέσει τη θετική του υποχρέωση να εγκαθιδρύσει το νομικό και διοικητικό πλαίσιο που θα παρήχε αποτελεσματική αποτροπή έναντι των κινδύνων για τη ζωή, όπως απαιτείται από το άρθρο 2 της Σύμβασης. Επιδικάστηκαν υπέρ της αιτήτριας μη χρηματικές αποζημιώσεις ύψους €30.000.

Όπως προειπώθηκε, κατά το ίδιο περιστατικό σκοτώθηκε και ο δίδυμος αδελφός του Μιλτιάδη. Η θλίψη και ο πόνος των οικείων του δεν μπορεί παρά να ιδωθεί στο σύνολο των περιστάσεων. Ο πόνος και το βάρος της απώλειας ενός παιδιού όταν οι γονείς χάνουν ακόμα ένα παιδί μαζί είναι αβάστακτος. Συντρίβει. Η Ενάγουσα 2, αδελφή του Μιλτιάδη, παρέμεινε ο μόνος φάρος ζωής για τους γονείς οι οποίοι

ουδέποτε θα ξεπεράσουν την απώλεια. Η ίδια απώλεσε τον αδερφό της και έμεινε χωρίς αδέρφια. Τα αδέρφια της θα ήταν το στήριγμα της στο μέλλον.

Είναι πολύ μεγάλο το τίμημα για μια οικογένεια να χάσει δύο παιδιά σε μια μέρα. Δεν πρέπει να επιτρέπεται ποτέ να συμβαίνει κάτι τέτοιο. Οι Ενάγοντες υπέστησαν τη μεγαλύτερη απώλεια απ' όλες τις οικογένειες που επηρεάστηκαν συνεπεία της τραγωδίας. Η εγκληματική συμπεριφορά του Κράτους φορτώθηκε δυσανάλογα στις πλάτες της οικογένειας των Εναγόντων. Πέραν από ότι μπορεί να αναλογεί σε μια οικογένεια.

Οι γονείς που στέλνουν τα παιδιά τους να υπηρετήσουν στις τάξεις της Εθνικής Φρουράς γνωρίζουν ότι στο κάλεσμα της πατρίδας και στο πεδίο της μάχης ζωές θα χαθούν. Για σκοπό ιερό. Πέραν όμως τέτοιων συνθηκών και εν καιρώ ειρήνης αναμένουν από το Κράτος την παροχή κάθε μέριμνας ώστε στο τέλος της θητείας τους τα παιδιά τους να επιστρέψουν στο σπίτι τους υγιή και αρτιμελή. Ο Μιλτιάδης, όπως και ο αδελφός του, δεν επέστρεψαν. Το νήμα της ζωής τους κόπηκε στις 11.7.2011 εκεί όπου είχαν ταχθεί να υπηρετήσουν την πατρίδα. Ήταν μόλις 18 χρονών. Το Κράτος εγκλημάτησε και η δικαιοσύνη έχει το θλιβερό καθήκον να γράψει τον επίλογο.

Εχοντας υπόψη το σύνολο των περιστάσεων της παρούσας υπόθεσης, τις συνθήκες που οδήγησαν στο θάνατο του Μιλτιάδη, τη συγγένεια των Εναγόντων με τον αποβιώσαντα, την Κυπριακή οικονομική πραγματικότητα και το ποσό της απώλειας, το Δικαστήριο κρίνει ότι το ορθό και δίκαιο ποσό μη χρηματικών αποζημιώσεων, που ο καθένας, δικαιούται για τα όσα αναμφίβολα έχει υποφέρει και θα υποφέρει και τον πόνο και την οδύνη από το θάνατο του αποβιώσαντα, είναι αυτό των €80.000, στο σύνολο €240.000. Το ποσό αυτό είναι

ορθό και δίκαιο να φέρει νόμιμο τόκο από την ημερομηνία του θανάτου του αποβιώσαντα για τους ίδιους λόγους όπως και η απώλεια (bereavement).

Οι Ενάγοντες αξιώνουν και τιμωρητικές ή και παραδειγματικές αποζημιώσεις στη βάση του βαθμού της υπαιτιότητας της Δημοκρατίας για το θάνατο του Μιλτιάδη και την αδιαφορία την οποία επέδειξε για τη ζωή του.

Η νομολογία (βλ. **Papakokkinou and Others v. Kanther** (1982) 1 C.L.R. 65, **Andrian Holdings Ltd. v. Δημοκρατίας** (1998) 1(Γ) Α.Α.Δ. 1836, και άλλες) αναφέρει ότι η επιδίκαση τιμωρητικών αποζημιώσεων επιτρέπεται στις περιπτώσεις εκείνες που η διαγωγή του εναγόμενου είναι τόσο αξιόμηπη ώστε να αρμόζει η επιβολή τιμωρίας από πολιτικό δικαστήριο. Αξιόμηπη διαγωγή είναι εκείνη που συνοδεύεται από έντονα στοιχεία αλαζονείας, θρασύτητας ή αθέμιτου κίνητρου ή όταν τείνει να ταπεινώσει το θύμα του αδικήματος. Στην αγγλική απόφαση **Rookes v. Barnard** [1964] A.C. 1129, όπου κατηγοριοποιήθηκαν οι περιπτώσεις όπου μπορεί να επιδικαστούν τέτοιες αποζημιώσεις, αναφέρεται ως μια κατηγορία η περίπτωση που λειτουργοί του Κράτους ενεργούν με καταπιεστικό ή αντισυνταγματικό τρόπο.

Η Δημοκρατία επέδειξε εγκληματική αδιαφορία για τη ζωή προσώπων, μεταξύ των οποίων και ο Μιλτιάδης. Όμως, τα όποια στοιχεία στη συμπεριφορά της Δημοκρατίας μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για επιδικασμό τιμωρητικών ή και παραδειγματικών αποζημιώσεων έχουν ληφθεί υπόψη και έχουν προσμετρήσει στον καθορισμό των μη χρηματικών αποζημιώσεων που έχουν επιδικαστεί. Επιδικάστηκαν οι πιο πάνω αποζημιώσεις ακριβώς γιατί στην προκειμένη περίπτωση η Δημοκρατία δημιούργησε τον

κίνδυνο και έχοντας τον πλήρη έλεγχο του φορτίου με εγκληματική αδιαφορία εξέθεσε τον αποβιώσαντα σε θανάσιμο κίνδυνο (βλ. **Zander v. Sweden** A 279-B par.30-35 (1994) και **Simpson v. Attorney General** [1994] 3 NZ LR 667, 678).

Στ. Η κατάληξη

Εκδίδεται απόφαση υπέρ των Εναγόντων και εναντίον του Εναγόμενου για το ποσό των €257.085,90 με τόκο 5,5% από 11.7.2011 μέχρι 31.12.2014 και 4% από 1.1.2015 μέχρι εξοφλήσεως. Οι γονείς του αποβιώσαντα δικαιούνται από €88.542,95 και η Ενάγουσα 2 €80.000, όλοι υπό την προσωπική τους ιδιότητα.

Περαιτέρω επιδικάζονται έξοδα υπέρ των Εναγόντων και εναντίον του Εναγόμενου όπως τούτα θα υπολογιστούν από τον Πρωτοκολλητή στην κλίμακα €100.000 - €500.000 και θα εγκριθούν από το Δικαστήριο.

(Υπ.).....

Χ.Μαλαχτός,

Π.Ε.Δ.

